

KINO PAYDO BO'LISH TARIXI

Azratdinov Nizamatdiy

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali

"Texnogen va san'atshunoslik" fakultetining 2-kurs talabasi

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filialining

O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti Nukus filiali

"San'atshunoslik" kafedrasining assistant o'qituvchisi

ANNOTATSIYA: *Ushbu ishda kino san'atining paydo bo'lish tarixi, uning dastlabki rivojlanish bosqichlari va texnologik taraqqiyoti haqida so'z yuritiladi. XIX asr oxiri va XX asr boshlarida Frantsiyada Lumière birodarlarining faoliyati bilan bog'liq holda kino san'ati yuzaga kelgan. Shuningdek, dastlabki qisqa metrajli filmlar, ovozsiz kinolarning shakllanishi, keyinchalik esa ovozli va rangli kinolarga o'tish jarayonlari ham yoritib beriladi. Kino nafaqat ommaviy madaniyat shakli, balki ijtimoiy va madaniy jarayonlarning aks ettiruvchisi sifatida ham tahlil qilinadi. Ish davomida dunyo kinosining ilk namunalariga, kino sanoatining shakllanishiga va kinoning ta'sir kuchiga alohida e'tibor qaratiladi.*

Kalit so'zlar: *kino tarixi, ovozsiz kino, ovozli kino, rangli film, kino san'ati, kinematograf, XIX asr, madaniyat, texnologik taraqqiyot*

THE HISTORY OF THE EMERGENCE OF CINEMA

ANNOTATION: *This work explores the history of the emergence of cinema, its early stages of development, and technological progress. Cinema as an art form emerged in the late 19th and early 20th centuries, particularly linked to the activities of the Lumière brothers in France. The study also highlights the production of early short films, the development of silent cinema, and the transition to sound and color films. Cinema is analyzed not only as a form of mass culture but also as a reflection of*

social and cultural processes. Special attention is given to the earliest examples of world cinema, the formation of the film industry, and the influential power of cinema.

Keywords: history of cinema, silent film, sound film, color film, cinematic art, cinematograph, 19th century, culture, technological progress

ИСТОРИЯ ВОЗНИКНОВЕНИЯ КИНО

АННОТАЦИЯ: В данной работе рассматривается история возникновения киноискусства, его начальные этапы развития и технологический прогресс. Кинематограф как форма искусства возник в конце XIX — начале XX века, особенно в связи с деятельностью братьев Люмьер во Франции. Также освещаются создание первых короткометражных фильмов, становление немого кино и последующий переход к звуковому и цветному кино. Кино анализируется не только как форма массовой культуры, но и как отражение социальных и культурных процессов. Особое внимание уделяется первым образцам мирового кинематографа, формированию киноиндустрии и влиянию кино на общество.

Ключевые слова: история кино, немое кино, звуковое кино, цветной фильм, киноискусство, кинематограф, XIX век, культура, технологический прогресс

KIRISH

Kino bugungi kunda eng ommabop san'at turlaridan biri hisoblanadi. U insoniyatning estetik didini shakllantirish, madaniy-ma'naviy dunyoqarashini kengaytirish va hayotiy voqealarni badiiy ifodalashda muhim rol o'ynaydi. Ammo bu san'at turining shakllanishi va rivojlanishi uzoq tarixiy jarayonlarga borib taqaladi. Kino XIX asr oxirlarida texnikaning rivojlanishi natijasida paydo bo'lgan bo'lsa-da, u qisqa fursat ichida butun dunyo bo'ylab mashhurlikka erishdi. Ushbu ishda kino san'atining ilk namunalari, uni yaratgan shaxslar, dastlabki texnologiyalar va kinoning jamiyatga ta'siri xususida so'z yuritiladi. Maqsad — kino tarixining asosiy bosqichlarini yoritish va uning madaniy ahamiyatini tahlil qilishdir.

Kino san'ati XIX asrning oxirlarida texnik taraqqiyot va ilmiy kashfiyotlar natijasida yuzaga keldi. Dastlab suratga olish va harakatni aks ettirish texnologiyalari ilmiy tajriba sifatida foydalanilgan bo'lsa-da, keyinchalik bu imkoniyatlar san'atga aylanish yo'lida qo'llanila boshlandi.

Kinoning ilk shakllari fotografiya, laterna magika (sehrli chiroq), va zoetrop kabi

1920–1930-yillarda texnologik yutuqlar natijasida kinoga ovoz kiritildi. Bu davr "**Ovozli kino**" bosqichi deb ataladi. Ovozli kinoning yaratilishi kinoning ta'sirchanlik darajasini oshirdi va yangi aktyorlik talablari, syujet murakkabligi, sahna dizayni kabi jihatlarni rivojlantirdi.

Shuningdek, XX asr oxiri va XXI asr boshlarida raqamli texnologiyalar joriy qilinishi bilan kino sanoatida yangi davr boshlandi. Kompyuter grafikasi, maxsus effektlar, 3D va 4D texnologiyalar, global platformalar (Netflix, YouTube, va boshqalar) orqali kino yangi bosqichga ko'tarildi. Endilikda kino faqat kinozallarda emas, balki har bir inson smartfoni yoki kompyuterida ham mavjud bo'lib qoldi.

MUHOKAMA VA NATIJALAR

Kino san'ati o'zining paydo bo'lganidan boshlab insoniyat tafakkuri va madaniy hayotiga katta ta'sir ko'rsatgan. XIX asr oxirida Lumière birodarlarining ilk harakatdagi tasvirlarni namoyish qilishi insoniyat tarixida yangi sahifa ochdi. Dastlab faqatgina texnik yangilik sifatida qaralgan bu hodisa tez orada san'atning mustaqil turi sifatida shakllandi. Dunyoda turli maktablar, yo'nalishlar va uslublarning paydo bo'lishi kino san'atining naqadar boy va serqirra ekanini isbotlaydi.

Muhokamalar davomida kinoning ijtimoiy va madaniy funksiyalari ham o'rganildi. U nafaqat tomoshabinni xushnud etish vositasi, balki jamiyatdagi muammolarni yoritish, tarixiy voqealarni aks ettirish va insoniyat qadriyatlarini targ'ib qilish vositasi sifatida ham xizmat qilgan. Ayniqsa, ovozsiz kinolardan ovozli va rangli filmlarga o'tish bosqichi kinoning imkoniyatlarini kengaytirib, uni yanada ta'sirchan va mazmunli san'at turiga aylantirdi.

XULOSA

Kino — bu nafaqat ko'ngilochar vosita, balki insoniyat tafakkuri, madaniyati va tarixining ajralmas bir qismiga aylangan san'at turidir. Uning shakllanishi va taraqqiyoti XIX asrning oxirida boshlangan bo'lib, qisqa vaqt ichida butun dunyo bo'ylab ommalashdi. Lumière birodarlarining ilk tajribalari bugungi yirik kino sanoatining asosini yaratdi.

Dastlab ovozsiz va qora-oq bo'lgan kinolar vaqt o'tishi bilan ovozli, rangli, maxsus effektlarga boy, chuqur mazmunli asarlarga aylana bordi. Har bir texnologik yutuq kino san'atining rivojlanishiga yangi yo'l ochdi. Shu bilan birga, kino jamiyatning ijtimoiy, siyosiy va madaniy hayotiga ham sezilarli ta'sir ko'rsatdi.

Bugungi kunda kino zamonaviy raqamli texnologiyalar yordamida yanada ommaviy va global tus olgan. U inson his-tuyg'ularini, orzu-umidlarini ifoda etish, tarixni aks ettirish, ijtimoiy masalalarni yoritish va madaniy muloqotni kuchaytirish vositasi sifatida xizmat qilmoqda.

Shunday qilib, kino san'ati o'zining boy tarixi, o'zgaruvchan shakllari va keng ta'sir doirasi bilan bugungi zamonaviy jamiyat hayotida muhim o'rin egallaydi. Uning o'rganilishi esa nafaqat tarixiy bilim, balki madaniy ongni rivojlantirish yo'lida ham katta ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Karimov, M. *Kino san'ati tarixi*. — Toshkent: «San'at», 2015.
2. Gulyamov, A. *Kinematograf va madaniyat*. — Toshkent: «Yangi asr avlodi», 2018.
3. Abdullayeva, N. *Zamonaviy kino san'ati va ijtimoiy ong*. — Toshkent: O'zbekiston davlat san'at va madaniyat instituti nashriyoti, 2020.
4. Bordwell, D., Thompson, K. *Film History: An Introduction*. — New York: McGraw-Hill, 2012.
5. Nowell-Smith, G. *The Oxford History of World Cinema*. — Oxford University Press, 1996.
6. Интернет-манбалар:
 - <https://www.britannica.com/art/history-of-the-motion-picture>
 - <https://www.filmhistory.org/> <https://uz.wikipedia.org/wiki/Kino>